

Dr. sippi Rodiczky Jenő
(1844-1915)

Rodiczky Jenő életútját végigkövetve nagy változatosságot tapasztalunk, élete 71 éve alatt rengeteg helyen megfordult és dolgozott, Magyaróvár is egy ilyen állomás volt szakmai pályáján. Több mint 40 éves működése során Óvárt azonban kiemeli a többi színhely közül két fontos momentum: karrierje, tudományos pályafutása innét indult, másrészt munkahelyei közül itt töltötte el a leghosszabb időt, majd másfél évtizedig oktatta a jövő mezőgazdáit a napjainkban nemsokára kétévszázados múltra visszatekintő intézményben.

Magyaróvári munkássága után Kassára helyezték át az ottani intézet igazgatói posztjára. Tanári pályafutása is itt ért véget, 23 évet és ifjú gazdanemzedékek sorát tudva a háta mögött. A katedrát felváltotta egy néhány esztendő felölelő minisztériumi szolgálat, majd 1898-ban ezt követte életművének betetőzése, az Országos Gyapjúminősítő Intézet létrehozása és annak vezetése.

A századforduló – a boldog békeidők – jeles juhtenyésztő szakemberének *„életművében kiemelkedő volt a mezőgazdasági tudományok művelése és továbbfejlesztése, a gazdasági tanintézetek oktatási rendszerének kialakítása és a Gyapjúminősítő Intézet életre hívása”* – írja róla a *Magyar agrártörténeti életrajzok* c. kiadványban biográfusa, Matolcsi János. Ma leginkább szakíróként, a juhtenyésztés és a gyapjúismeret nemzetközileg elismert szaktekintélyeként tartjuk számon a kiváló tudóst és tanárt.

Emellett Rodiczkyt az utókor az *Óvári Nagy Tanári Kar* egyik jelentős alakjaként is ismeri. Tanártársa volt Cselkó István, Cserhádi Sándor – korábbi tanítványa Rodiczkynak –, Deininger Imre, Kosutány Tamás, Linhart György, Thallmayer Viktor és id. Sporzon Pál – Rodiczky egykori professzora. Méltán írja róluk Walleshausen, a magyaróvári agrároktatási intézmény monográfusa a következőket: *„a legmostohább viszonyok közepette is olyan munkásságot tudtak kifejteni, amellyel nemcsak tudományos hírnevüket és az akadémia tekintélyét növelték, hanem az ország mezőgazdaságának is felmérhetetlen szolgálatot tettek”*.

A családi „terheltség”

Rodiczky jómódú családban született az Arad vármegyei Mácsán. Édesapja előbb uradalmi jószágkormányzóként, majd vármegyei főszámvevőként tevékenykedett. Anyai ágon két felmenője – az egyik dédapja, Bartosságh Lipót, és a nagyapa, Bartosságh József – is a magyar juhtenyésztés történetében vezető szerepet játszott. Rodiczky joggal tréfálkozott, hogy e tekintetben „terhelten” jött a világra, mert főképpen ez a családi hagyomány terelte érdeklődését a juhtenyésztés felé.

Középfokú tanulmányait a pesti Reáltanodában végezte, majd a budai József Műegyetemen tanult gazdaságot és erdészetet. Az 1858-ban felállított gazdasági és erdészeti tagozat tanára az alapítástól egészen 1867-ig az egykori óvári gazdász, id. Sporzon Pál volt, akit 27 évesen neveztek ki a tanszékre, amelyet később keszthelyi igazgatóságra, majd óvári tanárságra cserélt fel. Rodiczky az ő növendékeként kitűnő minősítéssel fejezte be tanulmányait.

Érdekesség, hogy a tanítvány mesteréhez hasonlóan saját korának polihisztorává vált, és szintén hatalmas szakirodalmi munkásságot folytatott. Sporzon tanárságának korai éveiben jelentette meg *Az okszerű juhtenyésztés elvei* című összefoglaló munkáját, amely felöleli a juhtenyésztés és a gyapjúismeret egész területét. Rodiczky három évtizeddel később adta ki hasonló áttekintő művét *A juh és a gyapjú ismertetése* címmel.

A juhtenyésztés mellett mindketten foglalkoztak egyéb szakterületekkel is, Rodiczky úttörő munkásságot folytatott a méhészet, illetve az általános és különleges növénytermesztés területén is, kiemelkedő a három kötetes *Az ipari és kereskedelmi növények ismerete és termesztése* c. műve. Sporzon Pált óvári évei alatt a mezőgazdasági üzemtan kiemelkedő művelőjeként tartották számon, utolsó nagy munkája a *Gazdasági becsléstan* az első ilyen jellegű, magyar nyelven kiadott munka. 1865-ben szintén ő jelentette meg az első önálló talajtani tan- és kézikönyvet magyar nyelven *Gazdászati talajisme – vagyis: A termőföld* címmel. Sporzon utóda Magyaróvárott a szakmai körökben nem kevésbé neves Hensch Árpád lett.

Visszatérve Rodiczky fiatal éveire, tanulmányai befejezése után a családi tradíciót követve – kipróbálva magát a gyakorlati életben – gazdatiszti pályára lépett. 1863-tól az akkori Heves- és Torontál vármegyék területén fekvő Batthyányi uradalomban dolgozott és egészen 1868-ig élte a gazdászok változatos életét.

Tanári pályafutása

Gaál írja róla, hogy „*Rodiczky – mint minden igazi tudós – tanár is volt*”. Már 1867-ben pályázott a „*debreczeni orsz. gazdaszati és erdészeti fensőbb tanintézetnél kihirdetett*” földműves iskola „*tanítói állomására*”. Hiába utasították vissza a pályázatát, Rodiczky hamarosan újra a tanári hivatás felé fordult, és alig két év múlva, 1869-ben már a magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Felsőbb Tanintézetben tanít.

A Kiegyezést követően ebben az évben vette át a magyar állam az addig Bécs fennhatósága alatt álló óvári intézményt. A hivatalos német tannyelv mellett ekkor kezdődött meg a magyar nyelvű oktatás, a képzés így párhuzamosan két (egy német és egy magyar nyelvű) évfolyamon történt. Az átvétellel, illetve a magyar tannyelv bevezetésével összefüggésben állt a bécsi Mezőgazdasági Főiskola Alma Materből történő kiválása. Természetesen a Lajtán túli szakoktatásnak is szüksége volt egy kifejezetten osztrák irányítás alatt álló felsőfokú agrárintézményre. A 35 milliós Monarchiában pedig ebből ekkoriban csak egy volt: a magyaróvári, Európa első, 1818-ban alapított és azóta kisebb megszakításokkal folyamatosan működő tanintézete. A belőle kivált bécsi főiskolán aztán 1872-ben kezdődött el a képzés, ami sajnos együtt járt néhány nagyszerű, de csak németül előadó tanár Magyaróvárról történő távozásával.

Meg kell jegyezni, hogy a magyar csak 1844-ben vált hivatalos nyelvvé Magyarországon, a nyelvújítás ezekben az időkben élte forradalmát, az ország központjában, Pesten nem is nagyon hallatszott magyar szó. Magyaróvár országos szinten is elöljáró volt a nyelvújítás, illetve a magyar nyelv használatának bevezetése és művelése terén. Az intézmény vezetői azonban jól felfogott érdekükből kifolyólag természetesen megtartották a német nyelvű tanfolyamot is. A nagyszámú

külföldi hallgató – Magyaróvárra Franciaországtól Törökországig érkeztek diákok –, illetve a fokozatos átállás szükségessége ezt diktálta.

A Bécsbe távozott tanerő utánpótlása égető jelentőségű volt. Többek közt ekkor hagyta el Óvárt Haberlandt, Hecke, Schwackhöfer is, akik előkészítették a bécsi intézmény alapítását, majd annak első tanárai közt tűntek fel, illetve mindhárman betöltötték annak rektori tisztségét is. A minisztérium pótlásukra – esélyt adva a bizonyításra – fiatal tehetségeket nevezett ki az óvári intézethez. Köztük találjuk Cselkó István, Kanitz Ágoston és Kosutány Tamás mellett Rodiczky Jenőt is. Az élet a későbbiek során igazolta a hivatalos szervek merész döntését, a huszoneves ifjak bizonyították rátermettségüket.

Rodiczky Óvárrott nagy buzgalommal vetette magát a mezőgazdasági szakirodalom művelésébe, egymás után jelentek meg idevágó munkái. Ezek sorába tartozott a Bécsben kiadott (1872) *Studien über das Schwein* c. tanulmánya, amelynek értékét az is jelzi, hogy e könyvéért, a korábban megszerzett államtudományi doktori címe mellé, az 1877-ben alapított tübingai egyetem – in absentia – doktori diplomával tisztelte meg.

Kiváló pedagógiai képessége, széles körű tudása, nagy szorgalma és ragyogó előadói készsége révén a tanári pályán gyorsan haladt előre. 1872-ben már rendes tanárként a kor polihistorára jellemzően – a gyapjúismeret mellett – a növénytermelési tanszakok és a nemzetgazdaságtan felelőseként egyszerre több tárgyat adott elő. *„Tanári pályafutása alatt a mezőgazdaság csaknem minden ágával, részterületével kénytelen volt foglalkozni. Az óvári értesítők tanúbizonyossága szerint előadott tárgyainak köre igen széles: nemzetgazdaságtan, gazdasági jogisme, éghajlattan, talaisme, általános és különleges növénytermesztés, lótenyésztés, apróbb háziállatok tenyésztése, alagcsövezés, rétmívelés, sertés-, hal- és méhtenyésztés, gyapjúisme, statisztika”* – írja tanári működéséről Walleshausen. Rodiczkynek ismertek úttörő jellegű agrártörténeti tanulmányai is, tudását kamatoztatva a Mezőgazdaság története c. fakultatív tárgy előadója is ő volt.

Hivatalba lépésének 40 esztendőjü jubileuma alkalmából a *Köztelek* c. lap így jellemezte: *„Mint tanár Rodiczky a legkiválóbbak egyike volt.*

Előadásának pompás humorával a legszárazabb tárgyba is életet öntött és előadásai mindvégig mély nyomokat szántottak tanítványai lelkében.”

Itt érdemes biográfusának sorait újra papírra vetni: „Az 1869 és 1883 közötti évek igen érdekes és kétségtelenül legszínesebb személyiségű tanára Rodiczky volt. ... Olvasottsága, «betűéhsége» és remek nyelvtudása – a magyaron kívül németül, románul, franciául, szerbül beszélt és írt – tette lehetővé, hogy a korabeli irodalmat a legmagasabb szinten, eredetiben tanulmányozva ismerhesse meg ... Az így elsajátított, a szó legszorosabb értelmében vett óriási ismeretanyaga nem bírta el a fokozott feszültséget, végül is közlések, tanítás formáiban volt kénytelen kitörni és ezért lett éppen olyan kiváló szakíró, mint tanár” – írja róla Gaál.

„Rendkívüli munkabírását jelzi, hogy sok elfoglaltsága mellett kb. 70 könyve (ebből Óvári működése alatt 22) és mintegy félezer cikke, tanulmánya jelent meg. Rodiczkyra – pozitív értelemben – ráillik a «mezőgazdaság nagy mesemondója» cím: a legnehezebb és legbonyolultabb összefüggéseket is világos okfejtéssel, élvezetes stílusban tette közkinccsé” – olvashatjuk Walleshausen Gyula tollából.

Szintén Walleshausen ír róla mint „az akadémia első tudós könyvtárosáról”. Rodiczky óvári működésének kezdetén betöltötte a könyvtárosi tisztséget is, rendezte az intézet könyvtárának állományát, új kötetkatalógust állított össze. Tevékenysége alatt a könyvtár évente 200-220 kötettel gyarapodott. 1878-ban Cserháti Sándor vette át tőle a könyvtárosi teendőket, hatalmas ismeretanyagának megszerzését ő is jelentős mértékben köszönhette e tevékenységének.

Rodiczky Magyaróvárott töltött időszakából mindenképp megemlítenők az időközben több névváltoztatáson átesett Magyar-Óvári Torna és Vívó Egylet – a jelenlegi egyetemi sportklub, a MOGAAC jogelődjének – alapításánál szerzett érdemei. Az egyesület az elkövetkező közel 130 éves történetében rengeteg országos és nemzetközi sikert könyvelhetett el. Gondoljunk csak Bauer Rudolfra, aki az 1900-ban rendezett párizsi olimpián – egyetemi éve alatt – diszkoszvetésben megszerezte Magyarország első atlétikai aranyérmét. Rodiczky ennek az 1881-ben létrehozott, a mai napig rengeteg elismerést

és győzelmet besöprő egyesületnek első elnökeként funkcionált egészen 1884-ig, amikor is Cselkó István vette át tőle a sportkör vezetését.

Az Alma Mater kötelékében eltöltött időszakát tanulmányozva megállapíthatjuk, hogy Rodiczky rettenetesen széles körű munkásságot folytatott Óvárott. Mindezek mellett az intézmény iránti nagyfokú lojalitás szintén rá jellemező vonás volt, maradt ideje annak népszerűsítésére is (jó bornak is kell a cégér...). Az előbbi hozzáállásnak és az utóbbi tevékenységnek is lenne napjainkban aktualitása. Walleshausen Gyula írja a következő rövid, de annál sokatmondóbb gondolatsort: *„az akadémia első számú propagálója volt Rodiczky. 1870-től a legkülönbözőbb hazai és külföldi lapokban látványosan megszorodtak az Óvárról szóló ismertetések, amelyek alatt csak ritkán jelent meg a szerző neve”*, de személye természetesen sejthető...

1883-ban Rodiczky Jenő elkerült a Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémiáról, megbízták a számos gonddal bajlódó, a megszűnéshez közel álló kassai Gazdasági Tanintézet újjászervezésével. A Kassán töltött 9 év során nagy szigorúságával rendet teremtett, határtalan lelkesedésével az addig csak vegetáló intézetet felvirágoztatta.

Kovácsy Béla, egykori óvári gazdász és kassai tanár, minderről az OMGE évkönyvében így ír: *„Kassára kerülve, mindenekelőtt jeles tanerőket igyekezett az intézetnek szerezni. Majd a hallgatók értelmi színvonalának emelése céljából kieszközölte a rendkívüli hallgatók intézményének eltörlését. Nagy érdeme az intézeti internátus létesítése, mellyel az intézetet a szegényebb sorsú hallgatók részére is megközelíthetővé tette. Jelentékeny lendületet adott az intézetnek a mintaszerűen berendezett szeszgyár felállításával is. De egyetlen olyan momentum sem kerüli ki Rodiczky gondoskodását, amellyel az intézet fejlődését előmozdíthatja. Bérföldeket szerez a Felvidék állattenyésztésének fellendítése érdekében, új alapokra fekteti a gazdaság szarvasmarha-, sertés- és juhtenyésztését, amerikai szőlőtelepet létesít és szorgalmazza az intézettel kapcsolatos vegykísérleti és vetőmagvizsgáló állomás felállítását...”*.

A kassai gazdasági tanintézet negyedszázados fennállására megemlékező *Gazdasági Lapok* Rodiczky munkásságáról szólva a következőket írja: *„az ő nevéhez fűződik az intézet hírneve, dicsősége;*

amíg azelőtt nem egyszer a feloszlás és az elhalás szélén járt a kassai tanintézet: addig az ő igazgatósága alatt egyszerre megváltoztak a viszonyok s pezsgő élet költözött az intézetbe...”. Rodiczky Kassán elért eredményeinek köszönhetően sikeres embernek számított. Az itt szerzett érdemei által figyeltek fel rá a Földművelésügyi Minisztérium illetékesei, majd bízták meg a hivatal egyik vezető állásának betöltésével.

1892-es Földművelésügyi Minisztériumba történő áthelyezését követően feladata a szakirodalom hazai és külföldi termékeinek figyelemmel kísérése, a viszonyainkat érintő fontos mozzanatok szakirodalmi közleményekben való feldolgozása volt. Ez a beosztás tovább gyarapította a már addig is feltűnően szépszámú szakkönyveinek számát. Minisztériumi szolgálata idején ugyancsak ő szerkesztette a *Földművelésügyi Értesítőt*.

Ekkor látott hozzá régóta melengetett tervének valóra váltásához, a Gyapjúminősítő Intézet életre hívásához. Igyekezete eredményt hozott, 1898-ban döntés született az intézmény létrehozásáról, majd megbízták annak megszervezésével és igazgatásával.

1898 – a hazai tudományos gyapjúminősítés életre keltése

Rodiczkynak rendkívül fontosak a gyapjúismeret tökéletesítésében elért önálló kutatási eredményei, mert a tudományágat jelentősen fejlesztve, a gyapjú értékének meghatározásához a saját maga által konstruált eszközökkel is hozzájárult.

Az általa életre hívott és egy időben általa is vezetett Országos Magyar Királyi Gyapjúminősítő Intézet a maga korában és nemében Európában egyedülálló és általánosan elismert, Gaált idézve: *„minden ízében magyar intézmény”* teljesen új utakon járt, mert a külföld hasonló intézetei, amelyek elsősorban textilipar érdekeit szolgálták, nem voltak sem példái, sem elődei a Gyapjúminősítő Intézetnek, amely mindenekelőtt a *„hanyagló juhtenyésztésünk istápolását tűzte ki céljául”*. Legfontosabb feladata volt a normális nedvességtartalomra való átszámítás – kondicionálás – műveletén túlmenően tudományos eszközökkel, elsősorban a mezőgazdasági termelés érdekében meghatározni a gyapjúszál értékét. Rodiczky nem csak kidolgozta az

ehhez szükséges mérési eljárások nagy részét, hanem azokhoz új eszközöket is szerkesztett, köztük az ún. Rodiczky-féle szakító mérleget.

Az Intézet lényegének, jelentőségének és szerepének megértéséhez, valamint annak értékeléséhez, megszervezésének szükségességéhez egy kis történeti visszatekintés szolgál Gaál László tollából: *„A juhtenyésztés jelentősége végigkísérte a magyar állattenyésztés múltját. A XVIII. század közepétől a XIX. század derekáig tartó időkben pedig az ország legfontosabb állattartási ágazata lett, mert még az 1845-1848 előtti években is a magyarországi export értékének kerekén egyharmadát a gyapjú adta. Többet, mint az összes gabonafélék együttesen. A gyapjú páratlan térhódítását Európában ezekben az időkben mindenekelőtt az ipari forradalom nyomán jelentkező rendkívüli méretű nyersanyagkereslet idézte elő. Hozzájárult ehhez az életszínvonal általános emelkedése, de főképpen a posztóbehozatali tilalom, a napóleoni háborúk és az ezekkel járó kontinentális zár. Magyarországon mindez azért lett döntő tényező, mert a gyapjúárak szinte mértéktelennek mondható emelkedése révén olyan pénzüsszegek kerültek az országba, amelyek nemcsak elősegítették, hanem jóformán lehetővé tették a mezőgazdaságban a tőkés termelési viszonyok kialakulását.”*

Rodiczky mindezekkel tisztában volt, egyrészt a családi „terheltsége” okán, másrészt különös szeretettel foglalkozott agrártörténeti kérdésekkel, ő volt hazánkban az első, aki a magyar juhtenyésztés történetét feldolgozta. Így tehát első kézből volt módjában az ágazat alakulását tanulmányozni.

Szintén Gaál írja, hogy *„a juhtenyésztés dicsőségesen derűs időszakát azonban – éppen Rodiczky idejében – egy túlságosan is borús követte”*. Megjelent ugyanis Európában a sokkal olcsóbb ausztrál gyapjú. A magyarországi gyapjúexport értéke 1882-től 1895-ig negyedére, a juhállomány a felére csökkent. *„Az elmondottak természetesen arra kényszerítették a közfigyelmet, hogy az eddiginél helyesebb, főleg korszerűbb tartási és tenyésztési elveket és eljárásokat alkalmazzon, és a juh akkoriban talán legfontosabb termékét, a gyapjút elfogadhatóan értékeljék.”*

Ez az értékelés akkoriban sorsdöntő és megoldatlan feladat volt. Amikor is arról volt szó, hogy az adott gyapjú, mennyit ér, teljesen

sötétben tapogatóztak, mert nem tudhatták, hogy a szóban forgó tétel hány százaléka érték. A sok kíváncsi és tulajdonságot megmérni és egyetlen értékre egyszerűsíteni, vagy is a juhról lenyírt gyapjú egységnyi súlyát értékben hitelesen kifejezni csak a tudomány eszközeivel lehetett. „Rodiczky elévülhetetlen érdeme, hogy ezt a tényt felismerte, megoldotta, s gyakorlatilag meg is valósította” – olvashatjuk 1974-ben megjelent életrajzában.

Rodiczky közreműködött a nyilvános gyapjúárverések értékmeghatározó bizottságaiban is, amelyek alkalmat nyújtottak mind a juhtartóknak, mind a gyapjúkereskedőknek és a textiliparnak, ahhoz, hogy a „termék, illetve árujuk értékét és alkalmazhatóságát illetőleg elfogulatlan szakvéleményt nyerhessenek” – írja Gaál László. A gyapjúminősítésnek ez a szervezete hozta létre még az ún. bonitálások – később országszerte elterjedt – rendszerét, amely a juhtenyésztés fejlesztésének lett az egyik alappillére. Szintén Gaáltól olvashatjuk, hogy „a bonitálások tették ugyanis lehetővé, hogy a juhok százezreit évente fölülvizsgálva és értékelve megállapíthatták, hogy a magyarországi juhnyájokban melyik állat bundája ér aranyat és melyik csak homokot”. Ezt az „aranyosást” szervezete meg intézményesen Rodiczky úgy, hogy ennek előnyeire minden hazai tenyésztet hozzájuthatott.

Rodiczky személyes érdeme, hogy az Intézet révén sikerült megfelelő alapot teremtenie a gyapjútermelés számára azzal, hogy lehetővé vált hazánkban a fésűsgyapjas irányzat érvényesülése, így végül a később egyeduralkodó magyar fésűsmerinó juhok a kitenyésztése.

Az intézmény későbbi sorsáról és jelenlegi helyzetéről Zsigó és munkatársai a következőket írják: „A második világháború után az Intézet, mint önálló intézmény megszűnt, és mint az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet Gyapjúminősítő Osztálya folytatta elődje tevékenységét. ... A laboratórium többszöri átszervezés után, jelenleg a Mezőgazdasági Szakigazgatási Központ Gyapjúminősítő Laboratóriumaként működik. Ma is a legkorszerűbb technikával felszerelt, nemzetközileg is elismert, és élvonalhoz tartozó vizsgáló kapacitás, amely az ország egyetlen olyan független, állami intézménye, amely hatósági gyapjú és tollvizsgálatokat végez a törzskönyvezés és a tenyészértékbecslés érdekében.” A laboratórium tagja a Gyapjú és

Textilvizsgáló Laboratóriumok Nemzetközi Szövetségének és az EAAP Animal Fibre Group-nak.

Mindezek mellett meg kell említeni, hogy Rodiczky a hazai juhtenyésztés akkori szorult helyzetének javítására megpróbált a Gyapjúminősítő Intézet létrehozásán túl más megoldásokat is találni.

Műveiben nagy terjedelemben foglalkozik a juhok tej- és hústermelésével, azok fejlesztésével is mint további lehetséges és fontos ágazati bevételi forrásokkal. E tanok egyik gyakorlati megvalósulását jelentette, amikor magyaróvári évei alatt külföldről hozatott be egy kisebb – tejelő típusú – kelet-fríz nyáját az akadémiai tangazdaság számára. Az eredmények itt sem maradtak el: 1930-ban – igaz, egy másik, már Rodiczky távozása utáni importból származó – kelet-fríz anyajuh világrekordot (!) állított fel a maga legnagyobb napi 8 kg-os tejelésével (évi tejhozama 298 nap alatt 1099 kg volt) a magyaróvári juhászatban.

A későbbiek során a tejelő juhok tenyésztése mondhatni egyfajta hagyományként élt tovább Óvárott. Elég csak az egykori professzor, vitéz dr. Bíró Gyula munkásságára gondolni – aki még a tangazdaság vezetőjeként foglalkozott a témával –, vagy a későbbiek során dr. Kósa Lajosnak a tejtermelés növelésének lehetőségeit vizsgáló kutatásait feleleveníteni. Az ő munkásságának egy része a kiváló kettős – tej-hús hasznú – lacaune juhajtához kötődik, napjainkban ez irányú kutatásokat dr. Gulyás László végez az Általános Állattenyésztési Intézeti Tanszéken.

A fajta még az 1980-as évek elején került be az országba, azonban a Franciaországból importált első – eredetileg vágóhídi értékesítésre szánt – állomány sajnálatos módon a hagyományos állatorvosi módszerekkel nem mentesíthető *Morel-féle* betegséggel volt fertőzött, ami a hazai juhállományban azelőtt nem volt jelen. A rendkívül értékes genetikai anyag megmentése érdekében a mosonmagyaróvári Biotechnikai Állomás kutatói dr. Gergátz Elemér irányításával a világon elsőként hajtottak végre eredményes állománymentesítést bakteriális betegségtől embrióátültetés segítségével. A mentesítési program eredményeként jött létre a mosonmagyaróvári törzstenyészet, amely a ma termelő magyar lacaune állomány alapját és központját jelenti. A lacaune fajta jelenleg

Magyarország legnagyobb létszámmal rendelkező tejelő fajtája, a termelésellenőrzésbe vont fejt anyák egyedszáma megegyezik a többi tejelő fajta egyedének összlétszámával, összességében pedig a negyedik legnépesebb a hazai fajták sorrendjében.

Visszatérve Rodiczky tudományos és tanári működésére, bármennyire sokoldalú és eredményes is volt az, iskolát csak a juhtenyésztésben tudott teremteni. Ezen a téren azonban maradandót alkotott, mert nagy követői Kovácsy Béla, Rácz Mihály, Schandl József és a többiek a Rodiczky-féle elveket követve irányították a későbbiekben a magyar juhtenyésztés fejlődését.

A név szerint említettek közül Kovácsy és Schandl is óvári gazdászok voltak – a történelmi hűség kedvéért megjegyzendő, hogy állatorvosi képesítéssel is rendelkeztek –, mindketten későbbi irányítói lettek a Rodiczky által életre keltett intézetnek.

Kovácsy Béla Kassán kezdte pályafutását. Rodiczky 1883-ban történt igazgatói kinevezése után következetesen maga köré gyűjtötte korának fiatal tehetségeit, többek között őt is, így lett Kovácsyból az állattenyésztési tanszék vezetője, majd Rodiczky távozása után az iskola igazgatója, halálát követően pedig az időközben létrehozott Országos Gyapjúminősítő Intézet vezetője. A Rodiczky mellett nevelkedett fiatal tehetség egyre jobban kibontakozott, későbbi tanári és tudományos tevékenysége, illetve állattenyésztői munkásságának eredménye alapján Cselkó István és Ujhelyi Imre mellett korának egyik legkiválóbb szaktekintélyeként tartották számon.

Schandl József 1927-ben váltotta őt az Intézet igazgatói székében, méltó utódjává válva az előtte szolgáló két vezetőnek. A *Magyar agrártörténeti életrajzokban* Matolcsi joggal írja róla a következőket: „A magyar fésűs-merinó kitenyésztése tudományos munkájának egyik eredménye. Úttörő munkát végzett a merinóállomány tejelőképességének fejlesztésében és az országos juhtörzskönyvezés és tejelés-ellenőrzés bevezetésével. Kutatásai mindenkor fontos gyakorlati kérdések tisztázására irányultak. A juhtenyésztés terén iskolát teremtett és számos kitűnő szakembert nevelt az országnak.” Sajnos napjainkban – egy emberöltő múltán, tenyésztésirányításunk következtében – ismét fontos,

megoldandó feladatot jelent néhány, általa egykoron kiemelt területként kezelt kérdés.

Schandl József később az Állattenyésztési Kutató Intézet vezetője lett, a Magyar Tudományos Akadémia pedig rendes tagjai közé választotta a XX. századi magyar állattenyésztés-tudomány egyik legkiemelkedőbb, Kossuth-díjas alakját, akit a Humboldt Egyetem díszdoktorává avatott.

Rodiczky juhtenyésztés terén végzett munkásságának ismertetése után néhány szót kell szólni egyéb irányú tevékenységeiről is. Rengeteg magyar, német, francia és angol nyelven megjelent szakkönyve, dolgozata foglalkozik Magyarországon agráréletének különböző területeivel, úgymint a kukorica, a dohány, a burgonya és az árpa termesztés, illetve a sertés-, a baromfi- és a kecsketenyésztés kérdései. Több tanulmánya, népszerűsítő írása szól a méhészet történetéről, a méhek életmódjáról, de megjelentek nemzetgazdaságtani, vadászati és állatvédelmi, stb. témakörökben írt munkái is. Jelentőségük ellenére, adott kereteken belül, ezek ismertetésére sajnos most nem kerülhet sor.

Közéleti tevékenysége, egyéb szak-, illetve szépírói munkássága

Rodiczky Jenő remek szervező képességgel rendelkezett, ő rendezte 1873-ban Magyaróváron és Budapesten a nemzetközi méhészeti kiállítást, majd a felső-magyarországi tejgazdasági kiállítást (1886), ami olyan hírnevet szerzett neki, hogy később a legtöbb európai nemzetközi kiállítás rendezésébe bevonták.

1878-ban a párizsi világkiállítás mezőgazdasági csoportjának lett a szervezője és előadója. Érdemeit Franciaországban a Becsületrend lovagkeresztjével, itthon a Ferenc József-rend lovagkeresztjével jutalmazták (1879). A Budapesten tartott nemzetközi gazdakongresszus rendezése, illetve a főtitkári teendők ellátása a harmadosztályú vaskoronarendet hozta meg számára (1896). A már említett kitüntetések mellett nyugdíjazásakor, érdemei elismerésül udvari tanácsossá nevezték ki.

Külföldi útjai során tudását tovább gyarapította, rengeteget utazott, járt Belgiumban, Franciaországban, Boszniában, Dalmáciában,

Montenegróban is. További elismeréseket hozott neki még az élet, Európa-szerte elismerve ezzel tudományos tevékenységét: több európai uralkodóház részesítette kitüntetésben szolgálataiért, többek között a szerb és a bolgár uralkodó, az oldenburgi nagyherceg, illetve a belga királynő és a dán király.

Széles körű közéleti tevékenységéhez tartoztak a különböző egyesületekben betöltött tagságai is. Tiszteletbeli tagja volt a Kassai Kereskedelmi és Iparkamarának, a Sáros megyei és a Kecskeméti Gazdasági Egyesületnek, a Bécsi Birodalmi Méhészegyesületnek. Levelező tagja volt a Bécsi Gazdasági Társulatnak, a felső-ausztriai, a kuhlandi, a karintiai, a morva-sziléziai és a neutischeni gazdasági egyleteknek. Emellett nagyon sok külföldi tudományos egyesület és társaság választotta tiszteletbeli és dísztagjává. A magyarországi gazdasági egyesületek szervezésében és fejlődésében Rodiczky jelentős szerepet játszott. Ebben a tekintetben is érdemeket szerzett, így többek között az „*országos m. kir. gazda-egyesület*” alapító és választmányi tagja, a magyar gazdaszövetség igazgató választmányának tagja volt.

Külön említést érdemel agrártörténeti munkássága, mert a hazai agrárszakemberek közül az elsők között ismerte fel a mezőgazdaság múltjából adódó hasznos tanulságok jelentőségét. Sikeresen teljesítette a Magyar Mezőgazdasági Múzeum Gazdaságtörténeti Osztályának átalakítására kapott feladatát is.

1885. december 1-én indult útjára a nagyszabású vállalkozás, Az *Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képből* című 21 kötetes könyvsorozat. Az egész Monarchiát bemutató munka létrehozásának gondolata a néprajzot kedvelő és a birodalmat jól ismerő Rudolf koronaherceg fejében született meg. Fontosnak tartotta, hogy a soknemzetiségű és soknyelvű birodalomról egy átfogó, mindenre kiterjedő mű készüljön, amely a tudományos értékű leírások mellett képekben is bemutatja a legszebb és legérdekesebb tájakat.

A kapitális mű Magyarországgal foglalkozó részének főszerkesztője Jókai Mór volt, ő a magyar történetírás és néprajztudomány legjelesebb képviselőit kérte fel a szövegrészek megírására. A Moson vármegyével foglalkozó részt Rodiczky készítette el, de a szerzők közt találjuk például Mikszáth Kálmánt is. A könyvsorozat terjedelmére jellemző, hogy az

csak Stefánia özvegy trónörökösne (később gróf Lónyay Elemérné) védnöksége alatt fejeződött be 1902-ben. Napjainkra e könyvsorozat felbecsülhetetlen értékű forrásmunkának számít a történészek, művészettörténészek és néprajzkutatók körében.

Rodiczky sokáig szerkesztőként működött az akkori idők legfontosabb mezőgazdasági lapjánál, a *Közteleknél*, ahol a Juhászat és gyapjúisme rovatot vezette. Emellett szinte megszámlálhatatlan az a sok száz hosszabb-rövidebb cikk, melyek a *Kertészgazda*, a *Falusi Gazda*, a *Wochenblatt für Land- und Fortswirtschaft*, a *Gyakorlati Mezőgazda*, a *Magyar Gazdák Lapja* hasábjain jelentek meg.

Az Óváron végzett id. Bartók Béla – a világhírű zeneszerző, zongoraművész és zenetudós Bartók Béla édesapja – lapjában Rodiczky Jenőnek cikksorozata jelent meg *Gazdasági tanügyünk múltja és jelene* címmel, amely az első kísérletet jelentette e témakörben. Annál is inkább, mivel id. Bartók Béla az egyetemes mezőgazdasági szakoktatás történetében is előkelő helyet érdemel: a nagyszentmiklósi földművesiskola igazgatójaként 1884-ben indította útjára az említett *Gazdasági Tanügy* című folyóiratot, „nem csak hazánkban az elsőt, hanem az egész continensen az ilyennemű egyedüli lapot” – Walleshausen munkájából citálva: „ma már tudjuk, hogy a világ első mezőgazdasági szakoktatásügyi folyóirata volt!”

Rodiczky Jenő 1910-ben ment nyugdíjba, ettől kezdve már csak a saját kedvére dolgozott, főleg a szak- és szépirodalom területén. Ez irányú ambíció nem voltak új keletűek, 1862-ből 22 kéziratban maradtak fenn versei, de szívesen művelt szépprózát is, mindaddig, amíg egy kritika 1871-ben el nem tántorította ettől. Ennek ellenére élete végén még egy 109 oldalas szépirodalmi könyvvel jelentkezett, a főleg verseket tartalmazó munkája a fiataloknál sokkal sikerültebb. Írásai közül számosat álneven írt (Alföldi, Adácsi bácsi, Csermelymenti, Jenőy, Kornél, Mirza Kabuli Effendi, Rusticus, stb.).

Irodalmi munkásságához kell sorolni hírlapírói tevékenységét is. Munkatársa volt több lapnak: az aradi *Alföld*, a *Szegedi Híradónak*, a *Magyarországnak*, a *Nagyvilágnak*, a *Landwirtschaftliche Zeitungnak*, stb. Tevékenyen részt vett a Földművelésügyi Minisztérium által kiadott

Néplap megindításában és annak német nyelvű kiadását, a *Volksblattot* Vetter Kristian álnéven szerkesztette.

Zárszó helyett

Rodiczky Jenőt a magyar mezőgazdaság kiemelkedő egyéniségévé alapos szakmai felkészültsége és azon képessége tette, amellyel az elméletet a gyakorlattal sikeresen ötvözni tudta. Életművét összegezve méltán állapítja meg róla Gaál, hogy *„alapvető és irányt mutató munkássága, alkotásai maradandóak lettek, életútja pedig követésre méltó példává érett”*.

A nagyszerű és sokoldalú tudós 1915. január 4-én Budapesten hunyt el.

Rodiczky Jenő szerteágazó életútját, hatalmas munkásságát pár oldalon összefoglalni szinte lehetetlen. A rövid életrajzi írás egész biztosan tartalmaz olyan részleteket, amelyek nem kellő hangsúllyal szerepeltek. Rodiczky életművének bővebb tanulmányozására az irodalmi jegyzékben feltüntetett tanulmányok ajánlhatók az érdeklődők számára.

Főbb munkái

Studien über das Schwein (Wien, 1872); A nemzetgazdaságtan rövid foglalatja (Magyaróvár, 1873); Mezőgazdasági eszközök és gépek (Bp., 1879); Gyapjúismeret (Magyar-Óvár, 1880); A takarmánytermesztés kézikönyve (Bp., 1882); Az állatvédelemről (Kassa, 1885); Az ipari növények kézikönyve (I – II., Kassa, 1888 – 89); Adatok a magyar mezőgazdaság történetéhez (Magyaróvár, 1890); A juh és a gyapjú ismertetése (Bp., 1892); A magyar méhészet múltjáról (Bp., 1892); Die Volkswirtschaftliche Bedeutung der Geflügelzucht in Ungarn (Wien, 1893); A m. kir. gyapjúminősítő intézet (Bp., 1899); Magyar olajnövények (Kolozsvár, 1899); A hazai vadászat múltjából és jelenéből (Bp., 1902), A juhtenyésztés múlt és jelen irányairól (1904, Bp.), A juh haszonvétele és tenyésztése (Bp., 1915).

Felhasznált irodalom

- Babarczy József: Száz évvel ezelőtt jelent meg az első magyar nyelvű talajtani tankönyv. *Agrokémia és Talajtan*. 1965. 14. 3-4. 329-330.
- Bíró Gyula: Tejelési eredmények az Akadémia tehenészetében és keletfríz juhászatában. Különlenyomat a Magyaróvári M. Kir. Gazdasági Akadémia 1931/32-1932/33. évi Évkönyvéből, Magyaróvár, 1933.
- Gaál László: Rodiczky Jenő (1844-1915). Akadémiai kiadó. Budapest, 1974.
- Gulyás László - Nagy István: Megemlékezés – Rodiczky Jenő. *Acta Agronomica Óváriensis*. 1999. 41. 1. 159-162.
- Matolcsi János: Rodiczky Jenő. In: Für Lajos - Pintér János (szerk.): Magyar agrártörténeti életrajzok. Magyar Mezőgazdasági Múzeum kiadása. Budapest, 1989.
- Palkovics Gusztáv - Mészáros Mihály - Kocsis Sándor: A mosonmagyaróvári gazdászok sportjának 125 éve. Mosonmagyaróvár, 2006.
- Sudárné Soós Emőke - Németh Attila: Az Óvári Nagy Tanári Kar digitális bibliográfiája. Mosonmagyaróvár, 2004.
- Szajkó László: Rodiczky Jenő (1844-1915). *Állattenyésztés és Takarmányozás*. 1995. 44. 2. 184-188.
- Walleshausen Gyula: A magyaróvári agrárfelsőoktatás 175 éve. PATE. Mosonmagyaróvár, 1993.
- Zsigó József - Megyerné Nagy Judit - Zsilinszky László: Gyapjúminősítés 110 esztendeje Magyarországon. *Magyar Állattenyésztők Lapja*. 2008. 36. 7. 18-19.